

LV

LV

LV

EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 11.11.2009
COM(2009)624 galīgā redakcija

ZAĻĀ GRĀMATA

**par pierādījumu iegūšanu krimināllietās dalībvalstu starpā un to pieļaujamības
nodrošināšanu**

ZAĻĀ GRĀMATA

par pierādījumu iegūšanu krimināllietās dalībvalstu starpā un to pieļaujamības nodrošināšanu

1. IEVADS

Viens no Eiropas Savienības mērķiem ir uzturēt un attīstīt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ko lielā mērā iespējams panākt, atvieglot un paātrinot tiesisko sadarbību krimināllietās dalībvalstu starpā. Atšķirības dalībvalstu tiesu sistēmās un nepilnības tiesas nolēmu savstarpējas atzīšanas jomā nedrīkst kavēt tiesiskuma nodrošināšanu, saskaroties ar pārrobežu noziedzību. Šajā sakarībā ir īpaši svarīgi veicināt efektīvu sadarbību, iegūstot pierādījumus krimināllietās.

Pašlaik spēkā ir vairāki tiesību akti, kuros paredzēti mehānismi, kā dalībvalstis var iegūt pieļaujamus pierādījumus krimināllietās pārrobežu lietās. Ciešāka sadarbība šajā jomā ir panākumu atslēga efektīvai krimināllietu izmeklēšanai un tiesvedībai ES, tādēļ Komisija ir nolēmusi rīkoties, lai veicinātu šādu sadarbību. Zaļās grāmatas mērķis ir apspriesties ar dalībvalstīm un visām ieinteresētajām personām par vairākiem šajā sakarībā svarīgiem jautājumiem.

2. PRIEKŠVĒSTURE

Kopš Amsterdamas līguma spēkā stāšanās jau vairākos dokumentos ir skaidri norādīta nepieciešamība atvieglot pierādījumu iegūšanu pārrobežu lietās un veicināt šādu pierādījumu pieļaujamību tiesās.

Tamperes secinājumos¹ savstarpēja atzīšana nosaukta par tiesiskās sadarbības pamatakmeni, un ir norādīts, ka iestāžu sadarbību un personu tiesību aizsardzību būtu iespējams atvieglot, uzlabojot tiesas lēmumu un spriedumu savstarpēju atzīšanu un nepieciešamības robežās tuvinot tiesību aktus. Turklāt secinājumos ir teikts, ka savstarpējas atzīšanas princips ir jāpiemēro pirmstiesas rīkojumiem, jo īpaši tiem, kas ļautu kompetentajām iestādēm ātri nodrošināt pierādījumus un uzlikt arestu aktīviem, kas ir viegli pārvietojami, un pierādījumiem, ko likumīgi ieguvušas vienas dalībvalsts iestādes, jābūt pieļaujamiem citas dalībvalsts tiesā, ņemot vērā šajā valstī piemērojamos standartus.

Pasākumu programmā savstarpējas atzīšanas principa īstenošanai² paredzēts, ka attiecībā uz rīkojumiem par pierādījumu iegūšanu mērķis ir nodrošināt, ka pierādījumi ir pieejami, novērst to izzušanu un atvieglot rīkojumu par kratīšanu vai aresta uzlikšanu mantai izpildi, tādējādi panākot ātru pierādījumu nodrošināšanu krimināllietās.

---

¹ Eiropadome, 1999. gada 15.-16. oktobris, Prezidentūras secinājumi, SN 200/1/99, REV 1.

² Pasākumu programma nolēmumu savstarpējas atzīšanas principa īstenošanai krimināllietās (OV C 12, 15.1.2001., 10. lpp.).

Hāgas programmā³ ir noteikts, ka turpmāka tiesiskās sadarbības attīstīšana krimināllietās ir īpaši svarīga, lai nodrošinātu pienācīgu dalībvalstu un Eiropola tiesībaizsardzības iestāžu veikto izmeklēšanu kontroli. Turklāt tajā paredzēts, ka pasākumu programma tiesas nolēmumu krimināllietās savstarpējas atzīšanas principa īstenošanai, kurā ietverti tiesas nolēmumi visos krimināllietas izskatīšanas posmos, tostarp arī par pierādījumu iegūšanu un pieļaujamību, ir jāpabeidz un turpmāk uzmanība ir jāpievērš papildu priekšlikumiem šajā jomā. Rīcības plānā par to, kā īstenot Hāgas programmu⁴, ir ietverts arī priekšlikums par obligātajiem standartiem pierādījumu iegūšanai, lai nodrošinātu to pieļaujamību.

Komisijas Paziņojumā „Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”⁵ cita starpā paredzēta pilnīgas sistēmas izveide pierādījumu iegūšanai pārrobežu lietās. Saskaņā ar paziņojumu būtu nepieciešams šajā jomā pastāvošos tiesību aktus aizvietot ar vienu jaunu tiesību aktu. Šo tiesību aktu automātiski atzītu un piemērotu visā ES, tādējādi veicinot ātru un elastīgu sadarbību starp dalībvalstīm. Tajā būtu paredzēti arī izpildes termiņi un pēc iespējas ierobežoti atteikuma pamatojumi. Šajā tiesību aktā varētu iekļaut noteikumus par elektroniskajiem pierādījumiem un Eiropas rīkojumu personu nogādāšanai uz tiesu, kurā ņemtas vērā videokonferenču priekšrocības. Turklāt būtu iespējams noteikt minimālās prasības, lai atvieglotu pierādījumu, tostarp arī zinātnisko pierādījumu, pieļaujamību dalībvalstu starpā.

3. PASTĀVOŠIE NOTEIKUMI PAR PIERĀDĪJUMU IEGŪŠANU KRIMINĀLLIETĀS

Pašlaik spēkā ir divējādi noteikumi par pierādījumu iegūšanu krimināllietās ES. Pirmkārt, pastāv tiesību akti, kas pamatojas uz savstarpējas palīdzības principu. Nozīmīgākie no tiem ir Eiropas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās⁶, ko papildina Šengenas nolīgums⁷ un Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās⁸ un tās protokols. Otrkārt, pastāv tiesību akti, kas pamatojas uz savstarpējas atzīšanas principu, no kuriem nozīmīgākais ir Pamatlēmums par Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu⁹. Tiesību akti par savstarpēju palīdzību un to protokoli ne tikai vispārīgi attiecas uz savstarpēju palīdzību, bet ietver arī noteikumus par īpašiem savstarpējas palīdzības veidiem, piemēram, telekomunikāciju pārtveršanu vai videokonferenču rīkošanu. Savstarpējas palīdzības lūgumus parasti nosūta

³ Hāgas programma brīvības, drošības un tiesiskuma stiprināšanai Eiropas Savienībā (OV C 53, 3.3.2005., 1. lpp.).

⁴ Padomes un Komisijas rīcības plāns par to, kā īstenot Hāgas programmu brīvības, drošības un tiesiskuma stiprināšanai Eiropas Savienībā (OV C 198, 12.8.2005., 1. lpp.).

⁵ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei „Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”, COM (2009) 262.

⁶ Eiropas Konvencija par savstarpēju palīdzību krimināllietās, 1959. gada 20. aprīlis.

⁷ Konvencija, ar kuru īsteno 1985. gada 14. jūnija Šengenas līgumu starp Beniluksa Ekonomikas savienības valstu valdībām, Vācijas Federatīvās Republikas valdību un Francijas Republikas valdību par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgām robežām, 1990. gada 19. jūnijs (OV L 239, 22.9.2000., 19. lpp.).

⁸ Konvencija par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpēju palīdzību krimināllietās, 2000. gada 29. maijs (OV C 197, 12.7.2000., 1. lpp.).

⁹ Padomes 2008. gada 18. decembra Pamatlēmums par Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu nolūkā iegūt priekšmetus, dokumentus un datus, ko izmantot tiesvedībai krimināllietās (OV L 350, 30.12.2008., 72. lpp.). Vēl viens tiesību akts, kas pamatojas uz savstarpējas atzīšanas principu, ir Padomes 2003. gada 22. jūlija Pamatlēmums par to, kā Eiropas Savienībā izpilda īpašuma vai pierādījumu iesaldēšanas rīkojumus (OV L 196, 2.8.2003. 45. lpp.). Tomēr šā tiesību akta darbības joma ir ierobežota, un tas attiecas tikai uz citā dalībvalstī esošu pierādījumu iesaldēšanu. Tam sekojošu pierādījumu pārsūtīšanu iesaistīto dalībvalstu starpā regulētu savstarpējas palīdzības akti vai Pamatlēmums par Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu.

tieši no izdevējiestādes izpildītājiestādei. Izņemot gadījumus, kad izpildītājiestāde norāda pamatotu iemeslu atteikumam, lūgumu izpilda, cik ātri vien iespējams, un iespēju robežās to izpilda termiņā, ko norādījusi izdevējiestāde. Lai nodrošinātu iegūto pierādījumu pieļaujamību, iestādes valstī, kas saņēmusi lūgumu, ievēro otras valsts iestāžu norādītās formalitātes un procedūras, ja vien tās nav pretrunā ar lūgumu saņēmušās valsts tiesību pamatprincipiem.

Pamatlēmumā par Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu ir noteikts princips, ka tiek savstarpēji atzīti tiesas lēmumi, kas izdoti, lai iegūtu pierādījumus tiesvedībai krimināllietās. Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumu var izdot, lai iegūtu pierādījumus, kas jau pastāv un ir tieši pieejami kā priekšmeti, dokumenti vai dati¹⁰. To izdod standarta veidlapas veidā un tulko izpildes valsts oficiālajā valodā. Izdevējvalsts iestādēm ir jābūt pārliecinātām, ka pierādījumu līdzīgā lietā varētu iegūt arī saskaņā ar valsts tiesību aktiem un pierādījuma iegūšana konkrētajā tiesvedībā ir nepieciešama un samērīga. Rīkojumu atzīst un izpilda konkrētā termiņā, ja vien nav piemērojams kāds no neizpildes pamatojumiem. Ja nav nepieciešams veikt kratīšanu vai aresta uzlikšanu mantai vai par nodarījumu paredzētais brīvības atņemšanas sods nepārsniedz trīs gadus un nodarījums ir uzskaitīts Pamatlēmumā iekļautajā sarakstā, Eiropas pierādījumu iegūšanas rīkojumam nepiemēro dubultās sodāmības pārbaudi. Lai nodrošinātu iegūto pierādījumu pieļaujamību, izpildes valsts iestādēm ir pienākums ievērot izdevējvalsts norādītās formalitātes un procedūras, ja vien tās nav pretrunā ar izpildes valsts tiesību pamatprincipiem.

4. NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS

4.1. Pierādījumu iegūšana

Kā norādīts iepriekš, noteikumus par pierādījumu iegūšanu krimināllietās ES veido vairāki līdzās pastāvoši tiesību akti, kas pamatojas uz dažādiem principiem, proti, gan uz savstarpējas palīdzības principu, gan uz savstarpējas atzīšanas principu. Tas apgrūtina noteikumu piemērošanu, un var radīt neizpratni nozares praktiķu vidū. Tādējādi var veidoties situācijas, kurās praktiķi pierādījumu iegūšanai neizmanto tam piemērotāko tiesību aktu. Visbeidzot visi šie faktori var kavēt efektīvu pārrobežu sadarbību. Turklāt ar savstarpējas palīdzības principu pamatos tiesību aktus iespējams var uzskatīt par lēnas un neefektīvas iedarbības aktiem, jo tajos nav paredzētas ne standarta veidlapas, kas būtu izmantojamas lūgumiem pierādījumu iegūšanai citā dalībvalstī, ne arī konkrēti termiņi šo lūgumu izpildei. Arī tiesību aktus, kas pamatojas uz savstarpēju atzīšanu, var uzskatīt par nepilnīgiem, ņemot vērā, ka tie attiecas tikai uz atsevišķiem pierādījumu veidiem un tajos paredzēti daudzi pamatojumi atteikumam izpildīt rīkojumu.

Kā norādīts Paziņojumā „Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”, efektīvākais iepriekš minēto problēmu risinājums šķiet esošā tiesiskā regulējuma par pierādījumu iegūšanu krimināllietās nomaiņa pret vienotu tiesību aktu, kas pamatojas uz

---

¹⁰ Šīs ierobežotās piemērošanas jomas dēļ Eiropas Pierādījumu iegūšanas rīkojumu nevar izdot, lai, piemēram, noplatinātu aizdomās turētās personas vai lieciniekus vai iegūtu informāciju reālā laikā, proti, pārtvertu telekomunikācijas vai uzraudzītu banku kontus, jo šie pierādījumi, kaut arī tie ir tieši pieejami, vēl nepastāv. Turklāt Eiropas Pierādījumu iegūšanas rīkojumu nevar izdot, piemēram, objektu, dokumentu vai datu izpētes veikšanai vai no cilvēka ķermeņa iegūtu materiālu, kā DNS paraugi un pirkstu nospiedumi, iegūšanai, jo visi šie pierādījumi, kaut arī tie jau pastāv, nav tieši pieejami bez turpmākas izmeklēšanas vai izpētes.

savstarpējas atzīšanas principu un attiecas uz visu veidu pierādījumiem. Salīdzinot ar Pamatlēmuma par Eiropas Pierādījumu iegūšanas rīkojumu piemērošanas jomu, šis jaunais tiesību akts ietvertu arī tādus pierādījumus, kas, kaut arī tieši pieejami, tomēr vēl neeksistē, piemēram, aizdomās turēto vai liecinieku liecības vai reālā laika iegūta informācija, kā telekomunikāciju pārtveršana vai bankas kontu uzraudzība. Tas attiektos arī uz tādiem pierādījumiem, kas, kaut arī jau eksistē, nav tieši pieejami bez turpmākas izmeklēšanas vai izpētes, kā pastāvošu objektu, dokumentu vai datu analīze vai no cilvēka ķermeņa iegūtu materiālu, kā DNS paraugi vai pirkstu nospiedumi, ieguve. Šis apspriešanās mērķis ir gūt apstiprinājumu, ka šāda pieeja ir pieņemama un derīga.

Turklāt ir jāizpēta, vai tiesību aktā ir nepieciešams ietvert īpašus noteikumus attiecībā uz atsevišķiem pierādījumu veidiem. Šādi īpaši noteikumi ir ietverti spēkā esošajos savstarpējas palīdzības tiesību aktos, kuros papildus vispārīgiem un visiem pierādījumu veidiem piemērojamiem noteikumiem ir ietverti arī sīki noteikumi par lūgumiem atsevišķos īpašos savstarpējas palīdzības gadījumos, piemēram, par telekomunikāciju pārtveršanu vai nopratināšanu ar videokonferences palīdzību.

Turklāt ir jāizpēta, vai savstarpējas atzīšanas tiesību aktu tipiskās iezīmes (piemēram, rīkojumu izmantošana palīdzības lūgumu vietā, standarta veidlapas rīkojumu izdošanai, konkrēti termiņi rīkojumu izpildei un tieši kontakti kompetento iestāžu starpā) ir piemērojamas visu veidu pierādījumiem. Piemēram, standarta veidlapu ieviešana liecinieku nopratināšanai vai termiņu noteikšana kopīgas izmeklēšanas vienības izveidei var izrādīties nelietderīga. Turklāt atteikumu pamatojumi, kas paredzēti savstarpējas atzīšanas tiesību aktos, iespējams, vairs nebūs vajadzīgi attiecībā uz pierādījumiem, kurus var iegūt, neizmantojot piespiedu līdzekļus.

Visbeidzot, ir jāizpēta, vai ir lietderīgi papildināt esošos vai nākotnē plānotos tiesību aktus ar citiem pasākumiem, kas nebūtu saistīti ar likumdošanu. Tie varētu būt pasākumi, kuru mērķis ir vairot nozares praktiķu informētību par šo tiesību aktu (par šiem tiesību aktiem), piemēram, vadlīniju izstrāde vai mācību nodrošināšana par to piemērošanu. Minētie pasākumi varētu ietvert arī ierosinājumus, kuru mērķis ir nodrošināt tiesību akta pareizu īstenošanu, piemēram, uzraudzības un vērtēšanas sistēmu izveide.

4.2. Pierādījumu pieļaujamība

Kā jau iepriekš minēts, pastāvošajos tiesību aktos par pierādījumu iegūšanu krimināllietās jau ir ietverti noteikumi, kuru mērķis ir nodrošināt citā dalībvalstī iegūto pierādījumu pieļaujamību, proti, lai novērstu situāciju, ka pierādījumu, ņemot vērā veidu, kādā tas iegūts citā dalībvalstī, uzskata par krimināllietā nepieļaujamu vai ar zemāku pierādījuma spēku. Tomēr šie noteikumi tikai pieskaras pierādījumu pieļaujamības jautājumam netiešā veidā, jo tie nenosaka nekādus vienotus standartus pierādījumu iegūšanai. Tādēļ pastāv risks, ka pastāvošie noteikumi par pierādījumu iegūšanu krimināllietās efektīvi darbosies tikai to dalībvalstu starpā, kurās ir līdzīgi pierādījumu iegūšanas standarti.

Kā norādīts Paziņojumā „Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”, labākais šīs problēmas risinājums šķiet vienotu standartu izstrāde pierādījumu iegūšanai krimināllietās. Šis apspriešanās mērķis ir gūt apstiprinājumu, ka šāda pieeja ir pieņemama un derīga.

Apstiprinoša rezultāta gadījumā ir jāizpēta, vai labāk būtu pieņemt vispārīgus standartus, kas piemērojami visu veidu pierādījumiem, vai konkrētus standartus dažādiem pierādījumu veidiem. Ņemot vērā dažādu pierādījumu veidu īpatnības, pirmā pieeja nozīmētu, ka

jāaprobežojas ar vispārīgu principu izstrādi, bet otrā pieeja ļautu izstrādāt konkrētākus tuvināšanas noteikumus.

5. JAUTĀJUMI DALĪBVALSTĪM UN VISĀM IEINTERESĒTAJĀM PERSONĀM

Ar mērķi izzināt, kā Komisijai labāk rīkoties, dalībvalstis un visas ieinteresētās personas tiek lūgtas atbildēt uz turpmākajiem jautājumiem.

5.1. Pierādījumu iegūšana

1. Vai Jūs principā atbalstītu pastāvošo tiesību aktu, kas regulē pierādījumu iegūšanu krimināllietās, nomainītu pret vienu tiesību aktu, kas pamatots ar savstarpējas atzīšanas principu un aptver visu veidu pierādījumus, tostarp arī pierādījumus, kas vēl nepastāv vai nav tieši pieejami bez turpmākas izmeklēšanas vai izpētes? Kāpēc?
2. Vai, Jūsprāt, tiesību aktā ir nepieciešams ietvert īpašus noteikumus attiecībā uz atsevišķiem pierādījumu veidiem? Ja piekrītat, tad kādi būtu šie noteikumi? Kāpēc?
3. Vai, Jūsprāt, savstarpējas atzīšanas tiesību aktu iezīmes nav pieņemams piemērot visiem pierādījumu veidiem, tostarp pierādījumiem, kas vēl nepastāv vai nav tieši pieejami bez turpmākas izmeklēšanas vai izpētes? Ja piekrītat, tad kādiem pierādījumiem būtu nepieciešams īpašs regulējums? Kāpēc?
4. Vai, Jūsprāt, tiesību aktu būtu lietderīgi papildināt, izmantojot citus ar likumdošanu nesaistītus pasākumus? Ja piekrītat, tad kādi būtu šie pasākumi? Kāpēc?
5. Vai, Jūsprāt, pastāv vēl citi jautājumi, kuriem būtu jāpievērš uzmanība? Ja piekrītat, tad kādi? Kāpēc?

5.2. Pierādījumu pieļaujamība

6. Vai Jūs principā atbalstītu vienotu pierādījumu iegūšanas standartu ieviešanu? Kāpēc?
7. Vai labāk būtu pieņemt vispārīgus standartus, kas piemērojami visu veidu pierādījumiem, vai konkrētus standartus dažādiem pierādījumu veidiem? Kāpēc?
8. Ja būtu jāpieņem vienoti standarti, kādi tie būtu? Kāpēc?
9. Vai, Jūsprāt, pastāv vēl citi jautājumi, kuriem būtu jāpievērš uzmanība? Ja piekrītat, tad kādi? Kāpēc?

6. ATBILDES TERMIŅŠ

Dalībvalstis un attiecīgās ieinteresētās personas tiek lūgtas iesniegt atbildes uz Zaļās grāmatas jautājumiem vēlākais līdz 2010. gada 22. janvārim. Atbildes var nosūtīt uz šādu adresi:

Pa pastu:

European Commission
Tiesiskuma, brīvības un drošības ģenerāldirektorāts
Kam: Mr Anders AAGAARD
MO59 03/096
B-1049 Brussels
Belgium

Pa e-pastu:

JLS-CRIMINALJUSTICE@ec.europa.eu

Atbildes publicēs internetā. Ir svarīgi izlasīt šeit pievienoto īpašo paziņojumu par personas datu aizsardzību, lai iegūtu informāciju par to, kā jūsu personas dati un iesūtītā informācija tiks apstrādāta. Profesionālās organizācijas tiek aicinātas reģistrēties Komisijas Interesu pārstāvju reģistrā (<http://ec.europa.eu/transparency/regrin>). Šo reģistru izveidoja Eiropas pārredzamības iniciatīvas ietvaros, lai nodrošinātu Komisijai un plašākai sabiedrībai informāciju par interešu pārstāvju mērķiem, finansējumu un struktūrām.